

<http://www.arxius&novestecnologies.com?>

Lluís-Esteve Casellas i Serra
Arxiver de l'Ajuntament de Girona

Revista de Girona. Núm.197 (novembre - desembre). Girona, 1999, p. 76-77.

L'evolució dels mitjans informàtics als darrers trenta anys s'ha viscut amb una certa llunyania des dels serveis d'arxiu i dels seus responsables. Refets i alleujats després del primer i estrepitós fracàs del mite de l'*oficina sense papers*, profetitzada pels tecnòcrates a principi dels anys 1980, els arxivers i arxiveres hem observat com malgrat l'avenç constant de les tecnologies de la informació l'actuació administrativa continuava basant-se en la "cultura de l'oficina de paper". Aquesta situació, recolzada fins fa ben poc pels fonaments jurídics de validació de la documentació, ens consolidava en les nostres trinxeres amb argumentacions com la facilitat de manipulació dels documents electrònics i la vulnerabilitat dels mitjans informàtics davant de factors evidents d'obsolescència tecnològica, ja fossin del programari que els hagués creat o del maquinari capaç de llegir i d'operar amb aquest. En qualsevol cas, aquesta certa incredulitat no ha estat obstacle per a què la utilització de la informàtica des dels serveis d'arxiu no hagi donat uns resultats més que satisfactoris per als seus usuaris: la informatització d'inventaris, catàlegs i índexs, la millora en la gestió dels dipòsits i, més darrerament, les primeres experiències en la digitalització de documents i la seva consulta des de terminals informàtics.

Tanmateix, les circumstàncies han canviat i canvien ràpidament: els legisladors han obert molt recentment la porta a la validació jurídica dels documents electrònics i les anomenades tecnologies de la informació han fet un salt qualitatiu molt important en els darrers anys. Les eines que permeten el treball en grup, l'automatització de tasques i la compartició de fitxers i documents, fins i tot entre usuaris distants i de diferents organismes, ja no són estranyes a gairebé cap administració. El correu electrònic, més ràpid, barat i eficaç, està foragitant els aparells de fax a marxes forçades. La digitalització de documents mitjançant un simple i barat escàner de sobretaula també és un fet cada cop més habitual en qualsevol oficina, per no esmentar els avenços de la telefonia mòbil i les seves possibilitats de connexió a Internet, el disseny d'intranets en el si d'organitzacions amb un cert nivell de complexitat administrativa, o d'extranets compartides entre diferents organitzacions. Tot plegat, ha empès els serveis d'arxiu a sortir de les trinxeres per passar a la primera línia de foc. La proliferació dels documents electrònics i la diversitat en la seva producció (documents de text, bases de dades, fulls de càlcul, gràfics, imatge, so, etc.) han reforçat la funció dels serveis d'arxiu com a experts en el tractament de la documentació i avalen la seva participació en el disseny dels sistemes globals de gestió de la documentació des del mateix moment de la seva producció a les oficines.

Els serveis d'arxiu, doncs, no tant sols són els encarregats d'establir el sistema de classificació de la documentació, sinó que poden contribuir de manera important en la definició dels sistemes informàtics que atorguen als documents electrònics els atributs indispensables d'autenticitat, integritat i fiabilitat, precisament pel coneixement de les necessitats informatives de la mateixa organització al llarg del temps. Aquests sistemes informàtics de registre d'actuacions i de responsabilitats en els procediments administratius, integrats al sistema global de gestió de la documentació, són els encarregats de fornir la informació necessària per tal de verificar-ne la seva validesa i la seva condició d'original, fins i tot cada vegada que calgui realitzar migracions a nous suports de conservació. No cal dir que aquests sistemes són sofisticats i no sempre econòmics. Per tant, és indispensable l'adopció de formats estàndards

d'emmagatzematge de dades que evitin la denominada *amnèsia digital*, o corrupció de les dades emmagatzemades, i el cost que suposarien les conversions innecessàries des de formats, per dir-ho d'alguna manera, equivocats.

D'altra part, l'adopció de les noves fórmules de gestió de la informació basades en aquestes noves tecnologies comporta dues conseqüències essencials per als organismes productors que afecten directament els seus serveis d'arxiu. D'una banda, és indispensable la definició i la implementació d'una política d'avaluació i tria de la documentació vinculada al mateix sistema de producció i gestió dels documents. En aquest sentit, la legislació estableix que siguin els serveis d'arxius els encarregats d'elaborar i aplicar el corresponent calendari de conservació i d'eliminació. Això esdevé una tasca vital per al correcte funcionament de l'organització, ja que fàcilment podria veure's submergida en un contingent indestruïble de documents electrònics de diferent vàlua que, a més a més, caldria transferir periòdicament a nous suports informàtics per a garantir-ne la preservació. Per l'altra, la necessitat de regular l'accés a aquest important volum de documents produïts, l'accessibilitat als quals es veu enormement afavorida per les facilitats que ofereixen les noves eines informàtiques. Per tant, és imprescindible garantir la protecció de les dades de caràcter personal que hi són contingudes. En molts casos, això voldrà dir clonar parcialment les bases de dades de suport a la gestió, de manera que les dades destinades a consultes estadístiques restin anònimes fins que puguin passar a disposició pública en la seva totalitat.

És justament sobre les possibilitats de difusió pública de la documentació on cal remarcar la importància que les noves tecnologies poden suposar per als serveis d'arxiu. El desenvolupament de grans plataformes informàtiques i de comunicació actualment permet la consulta remota en línia dels fons documentals per part dels ciutadans. Així, doncs, els serveis d'arxiu poden esdevenir un instrument de primer ordre en la democratització de l'accés a la informació. També és igualment cert que això obliga els professionals a pensar, des d'ara mateix, en les necessitats dels nous usuaris potencials, gens familiaritzats amb els sistemes de classificació tradicionals i, amb tota seguretat, prou exigents quant a les possibilitats de realitzar recerques transversals entre diferents fons, col·leccions i tipus de documents.

De ben segur que la configuració dels serveis d'arxiu i de les responsabilitat i atribucions dels professionals que els gestionen canviaran tant com el perfil d'aquests usuaris encara desconeguts. Tanmateix, aquesta transformació no es pot iniciar situant com a únic objectiu la consecució d'aquest darrer resultat. És fàcil imaginar una *societat de la informació* en la qual els ciutadans puguin consultar des de casa seva aquella documentació que els afecta o els interessa, fins i tot que puguin realitzar qualsevol tràmit sense desplaçar-se o des de qualsevol lloc, i que, a més a més, les administracions millorin la seva gestió reduint "paperassa" i agilitant tràmit. No obstant, això no serà mai possible sense la definició prèvia dels criteris necessaris sobre com produir, organitzar i difondre els documents electrònics i sobre quins cal conservar, durant quan de temps i de quina manera. Tot plegat ha de formar part d'una mateixa estratègia de planificació i gestió de la documentació, des de la seva creació fins a la seva eliminació o conservació permanent. Conseqüentment, les institucions han de superar l'estadi de fascinació per les potencialitats de les noves tecnologies i, més que mai, han de fer necessàriament un esforç de convicció en els avantatges aportats pels sistemes globals de gestió dels documents que ofereixen els serveis d'arxiu, tant per a la documentació "tradicional" com a per a la documentació electrònica.